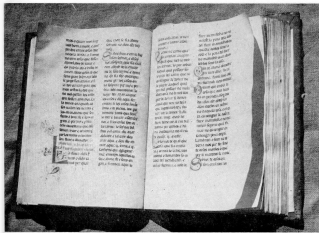

Libre de les Costums Escrites de la Citat de Tortosa

(1272 - 1972)

Ara fa setcents anys...

per JOAQUIM TORRES DE CRUELLS

Aquest any 1972, es compleix el setè centenari d'un esdeveniment molt important per Tortosa: la Composició dictada per Galteri de Joab que decidia definitivament la controvèrsia entre la Senyoria de Tortosa —la Casa de Montcada i els Templers— i els ciutadans tortosins, units en el que s'anomena "Universitat o Comú de la Citat i Territori de Tortosa". Aquesta Composició de Joab és important, a més, no tan sols perquè per raó de ella als pocs anys la Senyoria desapareixeria, absorbida o comprada per la Corona, pel Comte-rei de Catalunya i d'Aragó, sino perquè —i és això el que vull remarcar— una de les condicions imposada pels ciutadans tortosins en el compromís fou que es dictés, com a llei per a tots, el ["Libre de les Costums escrites de la Citat de Tortosa"], text jurídic confeccionat pels prohoms del Comú i pel Bisbe elect Amas de Jardi, text que és el primer Codi escrit en llengua catalana i un dels més perfectes que es promulgaren a Europa a l'Edat Mitjana.

Repeteix que el fet a commemorar —ho farà amb tota solennitat aquesta tardor en la mateixa Sala de la Catedral de Tortosa que el "Libre de les Costums" veuà la llum la Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Barcelona— és molt important. I ho és més pels que portem cognoms que llueixen per valor o per il·lustració en els documents de Tortosa de data immediata a la llibertat de la Citat dels atats per Ramon Berenguer IV l'any 1149.

Si ens situem al segle XIII comprendem encara més el mèrit que varen tenir els tortosins que escriviren el "Libre de les Costums". La presa de la Citat per les hosts cristianes del Comte-Príncep Ramon Berenguer IV i la seva conservació enfront dels nous atacs dels reialmes musulmans fou molt difícil. El Rei es trobà entre la necessitat de negociar amb el Senyoriu nominal de Tortosa a qui, com Guillem de Montcada i la República de Gènova, l'ajudaven i el seu sentit magnànim i liberal, demostrat quan en el acte de fundació de Tortosa en 1149 declara que cedirà als tortosins —a tots els habitants de la Citat i el Territori— "en llurs, franc, ingenu heretament les cases i els casals, les hortes i les vinyes, les

muntyes i les planes, els arbres i els prats, les fustes i les caceres i els lles de mar". Els segles XII i XIII veuen una pugna entre els Senyors feudals i el poble de Tortosa, representat pels seus prohoms, els quals es dirigíen sovint al Rei i al Papa per esborrar el Senyoriu i per pledejar els seus drets naturals. Els historiadors —que jo no ho soc— veiem en resolucions favorables als ciutadans de Tortosa en la Bula papal de Viterbo de 1219 i en la sentència que va dictar a l'ik el Bisbe de Lleida Fra Ramon de Bascar l'any 1241. Més encara insisteixen els ciutadans enfront dels Montcada i sobretot enfront de l'Ordre del Temple, més dura portar, la que havia comprat els drets dels genovesos, i forçaren a l'Ordre a suscriure el compromís que determinà la favorableíssima transacció de la Composició de Joab. Tinguis en compte que la força del poble de Tortosa era, en aquell moment, la unió de tots: de la Mirra, dels cavallers, dels burgesos, dels comerciants, dels pagesos, dels nous pobladors, dels jueus i dels descendents d'antics musulmans, i també que els tortosins comptaven amb l'agraïment dels reis perquè havien ajudat a Jaume el Conqueridor en l'expedició de les Mallorques i en la guerra de València. La Citat de Burriana havia estat atada i presa pels tortosins. És comprensible que la Senyoria cedís a la fl i que el rei Jaume II passés a ser de fet Marqués de Tortosa, amb la plena llibertat civil dels seus subdits tortosins.

Es gracies a aquest impuls de llibertat, molt habitual en els palaços catalans, que se neixença el meravellós Codi del "Libre de les Costums" que havia de regir a la Citat i al seu territori —del Coll de Balaguer a Llídena i de la Roca Fofoletera al mar— que de administració de tots els juristes i quina aplicació s'ha perpetuat fins que la Compilació del Dret Civil Especial de Catalunya de 1900 recollí en el seu si tots els Drets locals catalans.

He parlat de la perfecció del "Libre de les Costums". Font un punt actual de referència és com si avui es dictés a Espanya un Codi modern que recollís, en tots els aspectes del Dret, la doctrina comú de la legislació i la cultura europea i els ensenyaments i la pràctica comercial d'Europa.

Ja que els legisladors tortosins del "Libre de les Costums", reberen el nou Dret Romà, emprant al segle XIII a les Universitats de Bolònia i de la Sorbona de París i les pràctiques comercials i de navegació de les Repúbliques mercantils italianes de Gènova, Pisa, Venècia i Amalfi. La estructura política i administrativa de Tortosa i del seu Territori, creada pels Reis catalans i consagrada en el "Libre de les Costums" tenia tot l'aire d'una República democràtica enclavada dintre de la Monarquia catalano-aragonesa on es respirava llibertat i respecte pels drets individuals i humans dels ciutadans.

Aquest any 1972 va tenir lloc una sessió en ocasió del Centenari del "Libre" a la Diputació Provincial, l'Ajuntament de Tortosa i el Col·legi d'Advocats, faren l'esforç d'iniciar la confecció i redició del text original del "Libre de les Costums". Per tot això avui, en moment de festivitat, en el dia de la Mare de Déu de la Citat, val la pena que recordem amb orgull un troc —potser el més brillant de tots— de la història jurídica tortosina.

